

RENDSZERSZEMLÉLETŰ GAZDASÁGITELJESÍTMÉNY-MÉRÉS

MEASURING ECONOMIC PERFORMANCE IN SYSTEM APPROACH

Csath Magdolna

az MTA doktora, professor emerita, Szent István Egyetem, Gödöllő,
magántanár, kutatóprofesszor, Nemzeti Közszolgálati Egyetem
csath.magdolna@gtk.szie.hu

ÖSSZEFOGLALÓ

Fontos, hogy a gazdasági eredményekkel ne csak a döntéshozók, de a társadalom is tisztában lehessen. A gazdasági teljesítmény objektív mérése azonban a globalizált világ gazdaságban egyre nehezebb feladat. Ennek egyik oka, hogy a globális cégek értékláncai mentén keletkező új, hozzáadott érték két fő eleme, a nyereség és a bér, gyakran nagyon eltérően oszlik meg a fejlett és a kevésbé fejlett gazdaságokban. A tőke szabad áramlása lehetővé teszi a profit repatriálását, így a helyben megtermelt érték jelentős arányban vándorolhat vissza a cégek központokba. Ez azt jelenti, hogy a megtermelt érték nem járul hozzá a helyi fejlődéshez. Ezért célszerű górcső alá venni, hogy a gazdasági eredmények mérésére és a gazdaságpolitikai döntéshozatal megalapozására széleskörűen használt makromutatók, közöttük is különösen a GDP – amelyet egyébként nyolcvan éve dolgoztak ki –, alkalmasak-e megalapozott információval szolgálni a valós eredményekről, és alapját képezni a jövőről szóló döntések meghozatalának korunk bonyolult viszonyai közepette.

A cikk bemutatja a GDP-mutató tipikus gyenge pontjait, és felhívja a figyelmet azokra a veszélyekre, amelyeket ezen gyenge pontoknak a döntések során történő figyelmen kívül hagyása előidézhet. Részletesebben is elemzi, hogy a múlt eredményeit pénzügyi szemléletben mérő GDP-re mint legfontosabb teljesítménymérő mutatóra való támaszkodás a gazdaságpolitikai döntéshozatalban miért nehezíti a rendszerszemléletben való gondolkodást, a gazdasági tevékenységek okozta társadalmi és környezeti hatások, az externáliák jövőorientált számbavételét. Figyelmeztet arra is, hogy a GDP káros következményekkel járó gazdasági műveleteket eredményként képes feltüntetni, miközben olyan fontos emberi tevékenységeket, amelyek pénzben nem mérhetők, nem tud értéként figyelembe venni. Kitér továbbá az értéklánccok gazdasági teljesítményt és társadalmi lehetőségeket befolyásoló szerepére, az alacsony szintű gazdasági diverzifikáltság és a gazdasági-társadalmi fejlettség regionális egyenszilárdsága hiányának veszélyeire. Bizonyítja, hogy a humán tőke hatékony hasznosítása a legfontosabb teljesítménynövelő tényező nemcsak a gazdaság, de a társadalom szempontjából is. Következtetésként megfogalmazza, hogy olyan döntés-előkészítő módszertant célszerű alkalmazni, amely képes figyelembe venni, hogy a gazdaság további rendszerek része, ezért növekedésének elsőrendű célként való meghatározása egyrészt fenntarthatósági korlátokba ütközhet, másrészt hosszabb távon előnytelen fejlődési út választására vezethet.

ABSTRACT

It is important to measure economic performance in order to guarantee that not only the decision makers, but also the members of the society shall be able to judge economic results. However measuring economic performance objectively in a globalized world economy is an increasingly complicated task. One reason is that the new added value created along the value chains of global businesses is often distributed very differently between profit and wages in the developed and less developed economies.

The free movement of capital facilitates the repatriation of profit, therefore a significant proportion of the locally created new value can migrate back to the corporate headquarters, this way not contributing to local development. Therefore it is justified to think over whether those macro indicators, among them especially the GDP – developed about 80 years ago – which are applied extensively to measuring economic performance and also for making economic policy decisions are still suitable for providing reliable information on real results and for future oriented decision making in the present fast changing and very complex environment.

The article presents the typical weaknesses of the GDP indicator, and directs attention to those potential problems which may be caused by not taking into consideration these deficiencies in the decision making process. It details why relying on GDP – as the best indicator of economic performance for decision making when it measures basically past results from a financial perspective – may impede system thinking and future oriented consideration of social and environmental impacts like externalities of economic activities. The article also warns that GDP may take into account environmentally or socially harmful economic activities as economic achievements, while it is unable to count in socially very useful but financially unmeasurable human activities.

The article also discusses the impacts of global value chains on economic performance and social opportunities, and reminds to the potential dangers of low level economic diversification and weak homogeneity in regional economic and social development. It argues that efficient utilization of human capital is the most important factor for improving performance not only from the economic but also from societal point of view.

The key conclusion of the paper is that makers of economic policy have to turn to applying more complex measurement systems, which are capable of treating the economy as a subsystem of other systems. By doing so they would be able to avoid collision between aiming at growing the economy and considering sustainability requirements. The changing of the measurement system could also increase the probability of governing the economy and the society to the most favorable development path.

Kulcsszavak: gazdasági teljesítmény, GDP, externáliák, rendszerszemlélet, fenntarthatóság, értéklánc

Keywords: economic performance, GDP, externalities, system view, sustainability, value chain

„Jogot tehát az árnyalatnak,
melyben a holnap rajza áll
s a kivételnek,
mely holnapra talán szabály;”
(Illyés Gyula: *Óda a törvényhozóhoz*, 1965)

BEVEZETÉS

A gazdasági teljesítmény objektív mérésének igénye már hosszú ideje foglalkoztatja a közgazdászokat. Az objektivitáson általában azt értették, hogy jól mérhető mutatókat kell kialakítani és vizsgálni. Ehhez a gondolathoz járult az a meggyőződés is, hogy az emberek és a cégek gazdasági kérdésekben egyaránt objektív és racionális döntéseket hoznak, tehát a gazdasági teljesítményt is objektív és mérhető tények befolyásolják. Ennek következtében alakult ki konszenzus arról, hogy a gazdasági teljesítmény mérésére leginkább néhány makromutató, közöttük is nagy hangsúllyal a bruttó hazai termék (GDP) mutató a legalkalmasabb. Továbbá az objektív mérhetőség érdekében zárt rendszerként be is határolták a gazdaság területét, nem véve figyelembe, hogy valójában a gazdaság további nagyobb rendszerek része. A körünkben zajló technológiai, társadalmi és környezeti változások azonban egyaránt arra figyelmeztetnek, hogy a gazdasági eredményeket csak ezek összefüggésében szabad értékelni. A pénzmozgások mérésén alapuló makromutatószám-rendszer, bár kétségtelenül fontos információt közvetít a döntéshozók számára, mégsem képezheti a jövőről való mai döntések kizárólagos alapját. A döntés-előkészítési folyamatban helyük van a számszerűen nem pontosítható és mérhető, úgynevezett puha mutatóknak is, és nem engedhető meg az sem, hogy gazdasági döntéseket azok társadalmi és környezeti hatásainak alapos elemzése nélkül hozzuk meg.

MI A BAJ A GAZDASÁGI TELJESÍTMÉNY MÉRÉSÉNEK ELFOGADOTT MÓDSZERÉVEL, A GDP-VEL?

A nagy gazdasági válság kapcsán merült fel az az igény, hogy az országok gazdasági teljesítményét objektív statisztikai adatokkal kellene mérni.

A feladatot Simon Kuznets, aki az USA-ban a Gazdaságtudományok Nemzeti Intézetének (National Bureau of Economic Research, NBER) közgazdásza volt, oldotta meg 1937-ben. Abból indult ki, hogy ehhez az egyének, cégek és a kormány gazdasági teljesítményét kell megmérni, és egyetlen mutatóba foglalni, amelyet „gross domestic product”-nak, azaz bruttó hazai terméknek (GDP) nevezett el. A GDP-mutató tehát éppen nyolcvan éves. Ez alatt az idő alatt hatalmas változások zajlottak le a világgazdaságban. A GDP hitelességét érintő talán legnagyobb változás a világgazdaság globalizálódása, a globális cégbirodalmak létrejötte, és tevékenységük gyors nemzetközi elterjedése volt. Ezek a vállalkozások, a tőke

szabad áramlása következtében cégeket telepítenek a világ több országába is, az ott megtermelt új értéket pedig tetszés szerint ruházzák be helyben, utalják másik telephelyükre vagy esetleg oda, ahol a központjuk van. Miért jelent ez gondot? Azért, mert a létrehozott profit a GDP része. Ily módon szerepel a nemzeti számlákban mint helyben létrehozott érték. Viszont, ha elviszik az országból, akkor helyben megtermelt, de helyben nem hasznosítható érték keletkezik, vagyis a megtermelt érték nem járul hozzá a helyi fejlődéshez.

További, a globális cégek stratégiájával összefüggő jelenség, hogy általában költségminimalizáló céllal hoznak létre külföldön telephelyeket. A költségek között fontos tétel a bér, amely szintén a GDP összetevője. Ezért a helyi fejlődési lehetőségek megítélése szempontjából fontos jellemző az is, hogy a létrehozott új értéken belül mekkora a helyben maradó bér és a helyben megtermelt, de nem feltétlenül helyben hasznosított profit egymáshoz viszonyított aránya. Galgóczy Béla (2017) szerint 2015-ben az EU-ban átlagosan a megtermelt összes új érték közel 70%-a volt a bérek aránya. Ezzel szemben ez az érték Kelet-Közép-Európában átlagosan 10-15%-kal alacsonyabb, például Magyarországon csak 55,7%. A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) legfrissebb adatai szerint a 2017. harmadik negyedévben Magyarországon összesen létrehozott bruttó hozzáadott érték – 8158,8 Mrd Ft – átlagosan 41,4%-a volt bér és kereset, és 58,6%-a működési eredmény, vagyis profit. Az arány valamivel kedvezőbb a szolgáltatások (49,8–50,2%) és kissé kedvezőtlenebb az ipar (44,4–55,6%) esetén, amelynek oka, hogy a külföldi nagyvállalkozások telephelyeinek jelenléte jellemzőbb az iparra, mint a szolgáltatásokra.

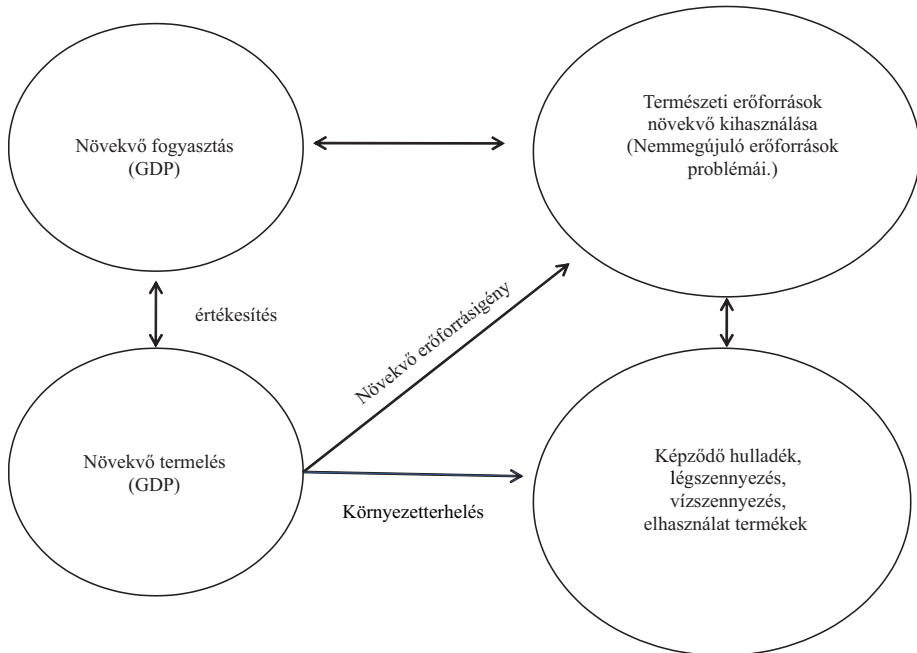
Megjegyzendő, hogy az Eurostat adatai szerint 2015 óta Nyugat-Európa országaiban is – eltérő mértékben, de – csökken a megtermelt új értéken belül a bérek és keresetek aránya a profithoz képest. A GDP-mutató tehát jelentősen javulhat úgy is, hogy a profit nő meg, de az nem járul hozzá a helyi fejlődéshez. Minél nagyobb egy ország gazdaságában a külföldi vállalkozások aránya, és minél inkább az alacsonyabb bérek jelentenek vonzerőt a betelepülésre, annál nagyobb az esélye annak, hogy a helyben megtermelt profit aránya nagyobb lesz, mint a bérearány. Ugyanakkor csak a bérekről feltételezhetjük, hogy azokat a munkavállalók döntő többségükben helyben költik el. A profitot viszont, az adózás után, a cégek saját döntésük alapján el is vihetik a megtermelés helyéről. Ezért a GDP-mutató az ilyen országokban alkalmatlan a valós fejlődés mérésére.

TOVÁBBI PROBLÉMÁK: A GAZDASÁG EGY NAGYOBB RENDSZER RÉSZÉ

A GDP, mint láttuk, a gazdasági teljesítményt sem tudja korunkban már jól mérni. De az is hiányossága, hogy csak azt tudja mérni, ami pénzben mérhető. Így nem növeli a GDP-t például a közösségért térítésmentesen végzett munka, a

gyermekgondozás vagy az idősokkal való törődés. Pedig ezek nemcsak egyszerű munkavégzést, hanem a társadalom szempontjából komoly értéket teremtő tevékenységeket jelentenek. Érzéketlen továbbá a társadalmi és környezeti hatásokra is. Például, ha egy parkban kivágnak minden fát azért, mert oda egy új épületet akarnak felhúzni, akkor a fák kivágása – akkor is, ha az indokolatlan, mert az épületet máshol is fel lehetne építeni – növeli a GDP-t. De szintén növeli a GDP-t a túlduzzasztott turizmus, amely esetleg az éjszakai mulatozások miatt élhetlenné teszi a környezetben lakók életét.

Mindezen problémák ellenére a gazdaságpolitikusok előszeretettel használják a GDP-t a gazdasági teljesítmény, eredményesség mérésére, sőt legfontosabb célként annak növelését jelölik meg. Mire ösztönzik ezzel a gazdaságot és a társadalmat? Természetesen a pénzben mérhető tevékenységek állandó bővítésére. Ennek a körforgásnak egyszerűsített modelljét látjuk az *1. ábrán*.



1. ábra. A GDP-vel mért gazdasági körforgás és externáliái

Az *1. ábrából* kitűnik, hogy az egyre bővülő termelés és fogyasztás a környezetet terhelő kibocsátással jár, amelynek költségeit általában a cégek nem térítik meg, hanem azok fedezését a társadalomra hárítják. A gazdaság eredményeit pedig a GDP-mutató a gazdaságon kívüli hatások nélkül, vagyis úgy méri, mintha a gazdaság elszigetelt, önmagában elemezhető rendszer lenne.

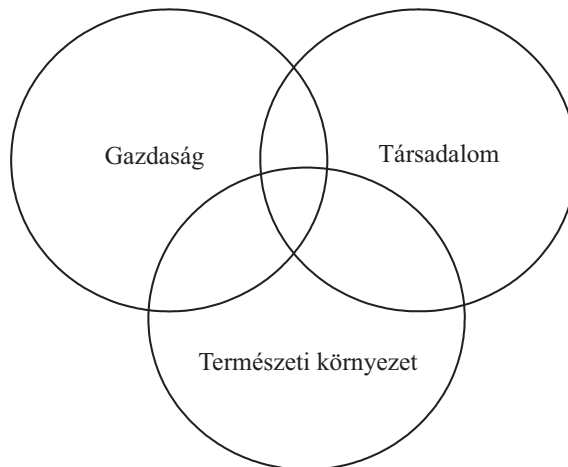
A GAZDASÁG TOVÁBBI NAGYOBB RENDSZEREK EGYIK ELEME

A döntéshozók is hajlamosak rá, hogy a gazdaságot zárt rendszerként szemlélve, a működéséhez szükséges természeti erőforrásokat egyszerűen megvásárolható *input*ként kezeljék, a keletkező hulladék tárolásának, feldolgozásának vagy megsemmisítésének költségeit pedig a társadalom által viselendő költségeknek tekintsék.

Az ipari és kereskedelmi tevékenység másokra, közöttük a bioszférára gyakorolt olyan káros hatásait, amelyek költségei nem jelennek meg az árakban megtérítendő kiadásként, externáliáknak nevezzük. A levegőbe, a termőföldbe vagy a természetes vizekbe kerülő szennyeződés ilyen közvetlen externália. De annak tekinthető a gyártás során keletkező szemét vagy az elhasználódás után hulladékká váló termék. Újabban az egészségtelen munkakörülmények miatt megbetegedő munkavállaló kezelésének az egészségügyben megjelenő költségeit is externáliának tekintik. Az externáliák tehát az üzleti világ által másokra áthárított költségek.

Az externáliák figyelmen kívül hagyása pedig a fenntartható fejlődést veszélyezteti, amelyet a Brundtland-bizottság tanulmánya (Brundtland, 1987) a következőképpen definiált: „A fenntartható fejlődés olyan fejlődés, amely anélkül elégíti ki a jelen generációk igényeit, hogy azzal veszélyeztetné a jövő generációk igényeinek kielégíthetőségét.”

Erkölcsi és tisztánlátási szempontból jogos, illetve fontos tehát, hogy a gazdaságot annak szereplőivel együtt az azt körülvevő nagyobb rendszerekkel való összefüggésében vizsgáljuk.

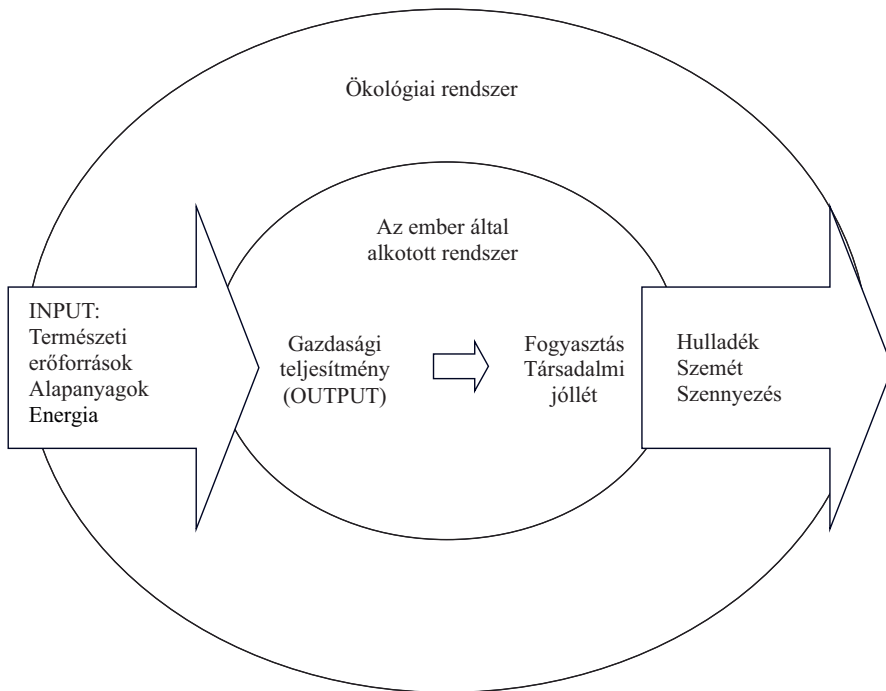


2. ábra. A fenntarthatóság átfedő körei

Forrás: Brundtland Report, 1987

A gazdaság, ahogyan a 2. ábra szemlélteti, a társadalmi és természeti környezet része, ezért hatásai miatt a fenntarthatóság szempontjából nem vizsgálható ezektől a rendszerektől elszigetelten.

Az ökológiai rendszerrel való szoros kapcsolatát, vagyis azt, hogy hol jelennek meg a gazdaság működésének input igényei és annak externáliái, a 3. ábrán látjuk.



3. ábra. A gazdasági működés az ökológiai és társadalmi rendszerben

Forrás: Clugston alapján (2012)

A gazdasági teljesítmény GDP-vel való mérése tehát egyrészt kiszakítja a gazdasági tevékenységeket azokból a rendszerekből, amelyeknek nyilvánvaló része. A növekedést és a fogyasztást a lehető legfontosabb eredménynek tünteti fel úgy, hogy közben azok káros hatásait nem méri. Ezért a GDP-növelés mint legfontosabb cél alapján történő döntéshozatal már rövid távon is okozhat gondokat, de hosszabb távon biztosan rossz irányba mozdítja el a gazdaság és a társadalom fejlődését. Hiszen jelentősen nőhet a GDP értéke úgy, hogy közben megnő a környezetkárosodás szintje, vagy a növekedés erőltetése miatt romlik a munkavállalók egészségi állapota, károsodik a fenntartható fejlődés fontos elve. De tovább-

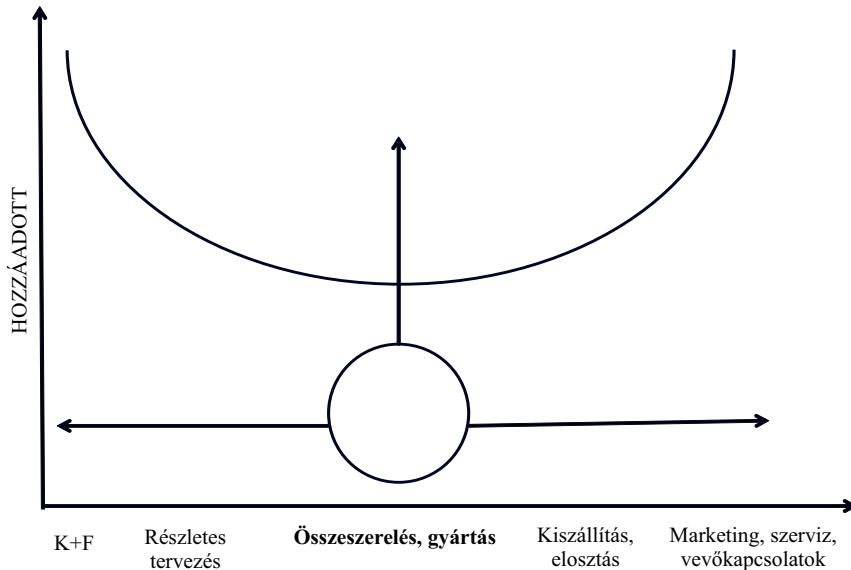
bi károk, a jövő szempontjából jelentős torzulások is bekövetkezhetnek a GDP növelésének velejárójaként. Például komoly aránytalanságok, egyensúlytalanságok alakulhatnak ki gazdasági ágazatok, régiók és társadalmi csoportok között. A gazdaságban létrejöhet egy monokultúras szerkezet, amelyben az eredmények kevés, nagyra nőtt ágazattól függenek. Ez azért veszélyes, mert éppen úgy, mint a természetben a biodiverzitás, a gazdaságban is a sokszínűség, a diverzifikáltság a kiegyensúlyozott fejlődés feltétele.

Másrészről a nagyon leszakadó gazdasági területek és elszegényedő embercsoportok rontják az egész rendszer működésének hatékonyságát, hiszen ahogy a fizikában is a stabilitás feltétele az egyenszilárdság, a gazdaságban is veszélyt okoznak a fejlődésben részt venni nem tudó, gyenge láncszemeknek tekinthető lemaradó országrészek. De torzító hatású lehet a gazdaság szerkezetére nézve az is, ha például a GDP-vel mért gazdasági növekedés maximalizálása érdekében a gazdaságpolitika a külföldi tőkebefektetőket, attól függetlenül, hogy azok milyen tevékenységek végeztetését tervezik, vagyis milyen minőségű munkahelyeket hoznak létre, jelentős támogatásokkal ösztönzi betelepülésre. Ha ugyanis olyan nemzetközi cégek települnek az országba, amelyek a teljes tevékenységi láncolat, vagyis az értéklánc csupán rövid szakaszát valósítják meg, az, még ha hozzájárul is a gazdasági növekedéshez, egyrészt kockázatos függőséget teremthet, másrészt a gazdasági szerkezet túlzott leegyszerűsödését és ezzel a kínált munkalehetőségek szűkülését, ezek következtében pedig a lehetségesnél alacsonyabb szintű hozzáadott érték teremtését eredményezheti. További káros hatás lehet a hazai kisvállalkozások háttérbe szorulása.

AZ ÉRTÉKLÁNCOK PROBLÉMÁI

Az értéklánc egy teljes termelési vagy szolgáltatási ciklus a termék vagy szolgáltatás ötletének felmerülésétől a tervezésen, a létrehozáson át a piacra vitelig. Az értéklánc különböző szakaszaiban eltérő nagyságú érték keletkezik. A legnagyobb hozzáadott érték a folyamat elején, az ötlet megszületésekor és tervbe foglalásakor, valamint az eredmény hasznosulásakor, azaz a piacra kerülésekor jön létre. A legalacsonyabb érték pedig az előállítási szakaszban, az összeszerelésnél keletkezik. Ezt szemlélteti a 4. ábra, egy termelési folyamat példáján.

A hozzáadott érték nagysága pedig összhangban van a bérszínvonallal. Ez egyben arra is rámutat, hogy minél hosszabb értéklánc van jelen egy országban, annál többféle lehetséges munkahelyet és eltérő fizetési szintet kínálnak a munkaadók a munkavállalóknak. Az értékláncok hossza az adott országban azonban más oldalról is fontos jellemző. Azt állíthatjuk, hogy a gazdaság sikeressége nem önmagáért való, hanem annak hatásait a társadalomnak is érzékelnie kell. A társadalom sikerességének egyik jele, ha a munkavállalóknak lehetőségük van arra,

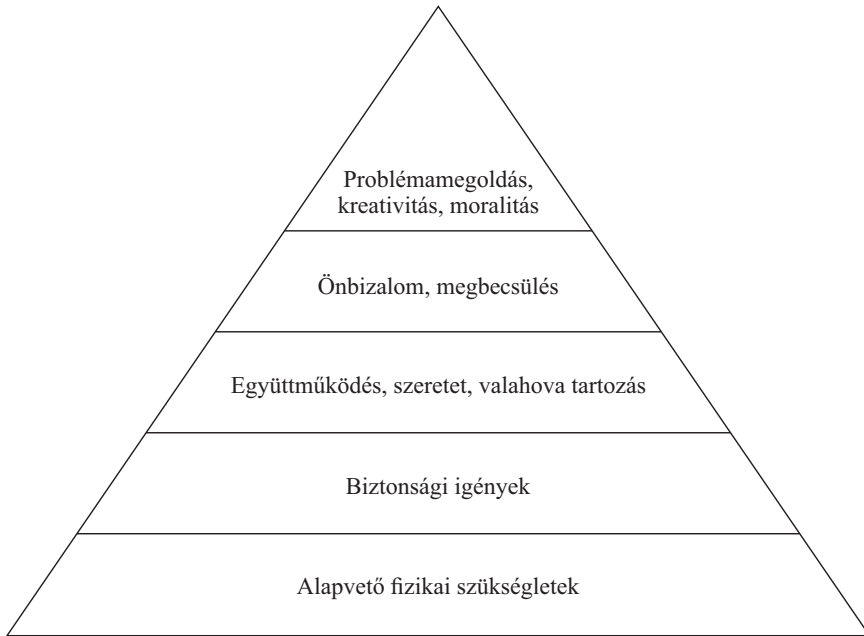


4. ábra. Hozzáadott érték az értéklánc mentén

hogy képességeiket egyrészt maximálisan hasznosíthassák, másrészt állandóan továbbfejleszthessék. Ez egyébként nemcsak az egyénnek, hanem a társadalomnak is érdeke. Ha a munkavállalóktól a munkahelyek kevesebbet igényelnek, mint amennyire képesek, akkor kihasználatlan képességekről, másképpen alulfoglalkoztatottságról beszélünk. Viszont az összeszerelési munka tipikusan nem igényel mást, mint fizikai és idegi tűrőképességet, vagyis kreativitásra, új ötletek, megoldások keresésére általában nem kínál lehetőséget.

Ebből az következik, hogy ha az összeszerelő munkahelyek aránya túl magas, akkor felléphet a mérsékelt bérű alulfoglalkoztatás. Ha pedig ezt a helyzetet együtt elemezzük az egyéni elégedettséget mérő Abraham Maslow-i (1943) hierarchia társadalmi üzenetével, akkor arra a következtetésre kell jutnunk, hogy ha egy országban sok az összeszerelő munkahely, akkor azok a munkavállalók többségének szükségleteit csak a maslowi hierarchia alsó szintjein képesek kielégíteni akkor is, ha igényük és képességeik lennének a felsőbb szintekre lépésre is. Ez alulfoglalkoztatottságot, a humán vagyont nem hatékony hasznosítást, tudásvesztést okozhat, ami a társadalom dinamikus fejlődését is gátolhatja.

Érdekes idézni ezzel kapcsolatban a statisztikai adatokat. A *Jó állam jelentés* (Kaiser, 2017) *Pénzügyi stabilitás és gazdasági versenyképesség* fejezete bemutatja, hogy mi jellemzi a magyar gazdaságban működő értéklánc hosszát. Az Eurostat adataira támaszkodó elemzés szerint a szolgáltatások esetén hosszabbak, az ipar esetén rövidebbek az értékláncok. A 2004-es évtől 2015-ig terjedő



5. ábra. Maslowi szükséglethierarchia

Forrás: Maslow, 1943

vizsgálat szerint az összes új értékből a helyben előállított, bruttó hozzáadott értékkel mért új érték, ami egyben az értéklánc hosszát is jellemzi, ezen időtávon a szolgáltatások esetén átlagosan 57%, az ipar esetén pedig 26-27%. Ez azt mutatja, hogy az ipar esetében sokkal jelentősebb a technológiai tudás, részegység stb. formájában kívülről behozott és nem helyben előállított új érték.

A KSH legfrissebb, 2017. harmadik negyedévi adatai is megerősítik a kutatás eredményeit. Ebben az időszakban a szolgáltató szektor a teljes új, hozzáadott érték 65, az ipar pedig 25%-át hozta létre. Vagyis a szolgáltató szektorban a teljes értéklánc nagyobb szakasza van jelen, ami lehetővé teszi azt is, hogy színesebb és jobban fizető munkahelykinálat álljon rendelkezésre a munkavállalók számára. Az iparban pedig az értékláncok rövidségét az összeszerelő tevékenység elterjedtsége okozza.

Az értékláncok hossza tehát jelentősen határozza meg a létrehozható új érték nagyságát és egyben azt is, hogy a társadalom számára milyen munkalehetőségek jönnek létre. A környezeti hatások szempontjából pedig fontos szempont az is, hogy az összeszerelő tevékenységnek jelentős az energiaigénye. Ezeknek a tényezőknek a finomhangolású elemzésére azonban a gazdasági eredményeket mérő tipikus makromutatók nem alkalmasak.

ÖSSZEZÉS

Vannak olyan gazdasági mutatók, amelyek részben kiküszöbölik a GDP használatának gondjait. Ilyen mutató például a bruttó nemzeti jövedelem (Gross National Income, GNI). Azonban ennek a mutatónak a használata nem terjedt igazán el. Az elemzők és a gazdaságpolitikuskok egyaránt a GDP-t részesítik előnyben a gazdasági teljesítmény mérésekor.

Nyilvánvaló, hogy a gazdasági teljesítményt mérnünk kell, és ehhez használhatjuk a ma is kiterjedten alkalmazott hagyományos makromutatókat, közöttük a GDP-t is. Azonban, elsősorban a jövőre vonatkozó döntéshozatalnál, figyelemmel kell lenni ezen mutatók korlátaira. A makromutatók szigorúan a mérhető, pénzben kifejezhető értékekkel számolnak, ráadásul csak a múlt és a jelen eredményeit tükrözik. A gyors változások közepette viszont, amikor mai döntéseinkkel az egyre nehezebben előrebecsülhető és szerteágazó hatásoknak kitett jövőre akarunk felkészülni, több lábón álló mérőrendszert kell alkalmaznunk. Olyan mutatószám-rendszerre van szükség, amely az aktuális gazdasági eredmények mérése mellett a hosszú távon fontos gazdasági szerkezetváltozást, az értékláncok hosszának alakulását és a gazdasági teljesítmény externáliáit rendszerbe foglalva képes elemezni, és ezzel megbízhatóbb döntés-előkészítő segédeszközként tud szolgálni.

Az ilyen mérés lehetővé teszi a hatásvizsgálatokat: nevezetesen annak feltérképezését, hogy a mai gazdasági döntések és azok velejárója, az erőforrás-allokáció milyen hatással lesznek a jövő gazdasága mellett a jövő társadalmára és természeti környezetére. Fontos, hogy amint a természetben a biodiverzitás a válságokkal szembeni ellenálló képesség egyik fontos feltétele, éppen úgy a gazdaságban is elemezzük és tudatosan alakítsuk a gazdasági szerkezetet, biztosítva a gazdasági sokszínűséget, egészséges ellenálló képességet.

Másrészről vizsgáljuk a gazdasági és társadalmi fejlődés kiegyensúlyozottságának alakulását, a gazdasági és társadalmi fejlettség egyenszilárdságát azért, hogy a gyenge láncszemek ne rontsák le az egész rendszer teljesítményét. Ezekre a mérésekre a hagyományos mutatók önmagukban nem alkalmasak, ezért a rájuk alapuló döntéshozatal akár sikertelen fejlődési pályára is irányíthatja az országot. Szükség van tehát rendszerszemléletre és hosszabb távon történő gondolkodásra, és ezzel összhangban arra, hogy a gazdasági, társadalmi és környezeti rendszerek kapcsolódó területein zajló változásokat is mérni tudjuk.

Biztosítani szükséges, hogy elsősorban az erőforrások szétosztásánál az összefüggő rendszerek elemeit ne egymástól függetlenül kezelje a döntéshozás, mert az párhuzamosságokat hoz létre, és így lehetetlenné teszi a hatékony erőforrás-allokációt, sőt egymásnak ellentmondó, egymás hatását lerontó döntésekhez is vezet. Az összhangot pedig elsősorban a gazdasági, társadalmi és környezeti rendszerek között kell megteremteni a 6. ábrán látható egyszerűsített gondolatmenet segítsé-

gével. Az ebben a szemléletben megvalósuló döntéshozatal lehetővé tenné, hogy a gazdasági növekedés mellett a társadalmi és környezeti fenntarthatóság szempontjai is a döntéshozók asztalára kerüljenek.

| Gazdaság | Társadalom | Környezet |
|---|------------------------|--|
| Hatékonyság | Emberi szükségletek | A környezet megőrzése a jövő generációk számára |
| Termelékenység Gazdasági szerkezet | „Jól-lét”, életminőség | |
| Gazdasági növekedés | Tanultság, egészség | Energia- és anyaghatékonyság |
| Versenyképesség | Egyenlőtlenségi szint | Biodiverzitás |
| Gazdaságpolitika ← → Társadalompolitika ← → Környezeti politika | | |

6. ábra. Az elszakított rendszerek összekapcsolása

Forrás: saját szerkesztés

IRODALOM

- Brundtland, G. H. (1987): *Our Common Future*. United Nations, <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>
- Clugston, Ch. O. (2012): *Scarcity: Humanity's Final Chapter?* Port Cahrlotte, Florida: Booklocker. Com. Inc.
- Galgóczi B. (2017): *Why Central and Eastern Europe Needs a Pay Rise?* Working Paper 2017. 01. Brussels: Etui., European Trade Union Institute, <https://www.etui.org/content/download/31470/290283/file/WP+2017-01-pay+rise-HD-web+version+finale.pdf>
- IMD (2017a): *IMD World Talent Ranking 2017*. Lausanne, Switzerland: IMD, Institute for Management Development, https://www.imd.org/globalassets/wcc/docs/talent-ranking/Talent_Ranking_2017_web.pdf
- IMD (2017b): *Digital Competitiveness Ranking 2017*. Lausanne, Switzerland: IMD, Institute for Management Development, https://www.imd.org/globalassets/wcc/docs/release-2017/world_digital_competitiveness_yearbook_2017.pdf
- Kaiser T. (szerk.) (2017): *Jó állam jelentés 2017*. Budapest: Nordex Nonprofit Kft.–Dialóg Campus Kiadó, http://akfi-dl.uni-nke.hu/jo_allam_jelentes_2017/JoAllamJelentes_2017_web.pdf
- Schmuck E. (szerk.) (2010): *Jövőkereső: A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács jelentése a magyar társadalomnak*. Budapest: NFFT, http://kornyezetineveles.hulladekboltermek.hu/files/pdf/jovokereso_az_NFFT_jelentese_a_magyar_tarsadalomnak.pdf
- Maslow, A. H. (1943): A Theory of Human Motivation. *Psychological Review* (Washington DC), 50, 4, 370–396. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.318.2317&rep=rep1&type=pdf>